

Література

1. Дубовик О.Ю. Вільні економічні зони як інструмент економічного розвитку територій / О.Ю. Дубовик // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — №4. Т.2. — С. 47—50.
2. Данько Т.П. Свободные экономические зоны: учеб. пос. / Т.П. Данько, З.М. Окрут. — М.: ИНФРА, 1998. — 256 с.
3. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: Навч. посіб. — К.: Вища школа, 2002. — 254 с.
4. Авдокушин Є.Ф. Международные экономические отношения: Учебн. пособие. — ИВЦ «Маркетинг», 1998. — 83 с.
5. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ.
6. Інформація щодо результатів діяльності СЕЗ та ТПР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36708&search_param=%F1%E5%E7&searchDocarch=1&searchPublishing=1.
7. Куницын С.В. Научно-организационные основы создания и функционирования специальной экономической зоны «Сиваш» / С.В. Куницын, Г.А. Веклич. — К.: Науковий світ, 2002. — 64 с.
8. Фісуненко П.А. Організаційно-економічний механізм застосування толінгових операцій у зовнішньоекономічній діяльності / П.А. Фісуненко, В.В. Розенталь // Економічний простір. — 2010. — №38. — С. 258—267.
9. Economic development and working conditions in export processing zones: A survey of trends / Matthew Amengual, William Milberg; International Labour Office. — Geneva: ILO, 2008 — 72 p.

Статтю подано до редакції 13.10.2012 р.

УДК 330.341:620.91

Е. П. Розт, асп.,
О. В. Амеліницька, доц., канд. екон. наук,
ДонНТУ

АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

АННОТАЦІЯ. Охарактеризовано развитие энергетической отрасли Украины в историческом аспекте. Проанализированы особенности функционирования энергетических предприятий Донецкой области. Предложено ряд мероприятий по улучшению производственно-экономического потенциала энергопредприятий.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Энергопредприятие, электростанция, электрическая сеть, потери электроэнергии, финансовое состояние

АННОТАЦІЯ. Охарактеризовано розвиток енергетичної галузі України в історичному аспекті. Проаналізовано особливості функціонування енергетичних підприємств Донецької області. Запропоновано ряд заходів щодо поліпшення виробничо-економічного потенціалу енергопідприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Енергопідприємство, електростанція, електрична мережа, втрати електроенергії, фінансовий стан

ABSTRACT. The present paper describes the development of energy sector of Ukraine in the historical aspect. The features of the operation of energy enterprises of Donetsk region. A number of measures to improve the production-economic potential of electric utilities.

KEYWORDS: Energy company, power plant, power grid, power losses, financial condition

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями.

Рівень життя людини і суспільства визначається не тільки і не стільки кількістю споживаної енергії, скільки якістю і різноманітністю кінцевих благ, одержуваних завдяки її використуванню. Люди мають право на здорове і плідне життя в гармонії з природою. Їх потреби в енергії обмежуються необхідністю збереження середовища незаселеного, яке придатне для нормального існування людини як біологічного виду.

Сучасні етичні засади людей явно недостатні для заборони зростання амбіцій. Невикористаний технологічний потенціал енергозбереження і неробоче спалювання енергії в Україні досягло майже половини загального енергоспоживання. Неможна більше використовувати енергію і управляти енергоресурсами так марнотратно і антигуманно, як це робилося впродовж майже всього ХХ сторіччя. Традиційна модель кількісного розвитку енергетики вичерпала себе. Проте потрібно вже сьогодні визнати необхідність такої зміни і приступити до вдосконалення енергетичної бази, системи освіти, інформування населення; ініціювати підготовку нового покоління фахівців, зведення законодавчо-нормативних документів про основи стійкої енергетики.

Метою даної статті є аналіз основних етапів розвитку енергетичного комплексу сучасної України та характеристика виробничо-економічного потенціалу енергетичних підприємств Донецької області.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Найбільш крупний енергокомплекс сформувався в Донбасі на базі використання донецького вугілля. Він об'єднує 9 ТЕС, які спроектовані і побудовані в 40—50 роки, знос обладнання на них перевищує 70 %. Окремі енергоблоки давно відслужили свій термін служби і вимагають заміни [1].

Донецька область має в своєму розпорядженні розвиненим електроенергетичним потенціалом, від ефективності функціонування якого залежать і стабільність економіки, і життєздатність соціальної сфери. На підприємствах з виробництва та розподілення електроенергії зайняті 27000 осіб. Встановлена потужність теплових електростанцій регіону складає близько 10 млн кВт. Зараз вони забезпечують в Україні виробництво кожної сьомої кіловат-години електроенергії, поступаючись по її обсягу лише Запорізькій області, на яку припадає понад чверть українського виробництва електроенергії (на території Запорізької області розташована, як відомо, найбільша в країні АЕС). Між тим, в 1990 р. питома вага Донецької області становила 20 % (що відповідає наявності генеруючих потужностей). У 1995 р. він знизився до 18 %, у 2004—2005 рр. дорівнював 12 %. Це пов'язано зі зростанням в Україні питомої ваги більш дешевої

електроенергії атомних станцій з 26 % у 1990 р. до 48 % у 2009 р., частка ТЕС у загальному виробленні зменшилася за ці роки з 71 % до 45 % [2].

Загальний обсяг виробництва електроенергії збільшувався в області з 2005р. по 2007 р. Однак через зменшення обсягів виробництва продукції і виконаних робіт у промисловості, будівництві, на транспорті і скорочення внаслідок цього споживання електроенергії її вироблення за 2008 р. знизилася в порівнянні з попереднім роком на 5,8 %, за 2009 р. — на 9,1 %. У минулому році вироблено 24,2 млрд кВт-годин. Це на 2,3 % менше, ніж за 2000 р., на 29,9 % нижче рівня 1995 р., і в 2,5 разу менше порівняно з 1990 р. За п'ять місяців 2012 р. обсяг виробництва електроенергії збільшився в області на 12,3 %, у той час як у цілому по Україні — на 11,2 %, у тому числі на АЕС — на 5,6 %. Зростання обсягів промислової продукції вимагає більше електроенергії, що передбачає збільшення її виробництва. Згідно з даними Міністерства палива та енергетики України, за 5 місяців поточного року порівняно з аналогічним періодом 2011 р. електроспоживання (нетто) в країні зросло на 11,9 %. Це відбулося, переважно, за рахунок збільшення споживання електроенергії металургією (на 30,9 %), машинобудуванням (на 18,4 %), а також хімічної та нафтохімічної промисловістю (на 11 %) [3].

Наявних генеруючих потужностей ТЕС області цілком достатньо для задоволення існуючих потреб, однак реально генерує потенціал регіону використовується в середньому на третину, при більш високому завантаженні атомних електростанцій. Приміром, якщо в 1995 р. Донецька область з виробництва електроенергії поступалася тій же Запорізькій області лише на 5 % (а до 1993 р. займала перше місце в Україні), то протягом останнього десятиліття — вдвічі. В результаті, маючи надлишкові генеруючі потужності, область не забезпечує себе електроенергією. З середини дев'яностих років її виробництво нижче споживання. За минулий рік негативне сальдо, яке компенсувалося з єдиної енергосистеми України, було мінімальним за останні роки, однак склало значну величину — 2,6 млрд кВт-годин, або десятую частину використаної електроенергії (рис. 1).

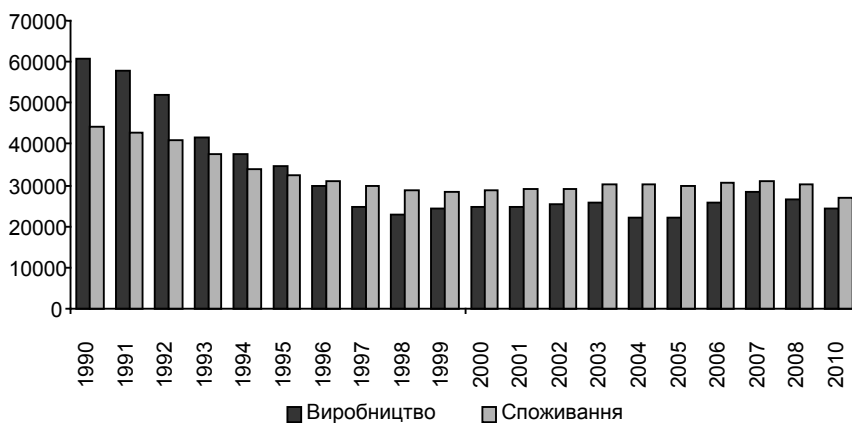

Рис. 1. Виробництво і споживання електроенергії (включаючи втрати в мережах) у Донецькій області (млн кВт-год.)

Стійка і безперебійна робота теплових електростанцій регіону в значній мірі залежить від забезпеченості паливом, зокрема, енергетичні вугіллям, оскільки в собівартості 1 кВт-години відпущеної електроенергії паливна складова досягає 80 %. У паливному балансі ТЕС області питома вага вугілля зріс з 91 % у 2008 р. до 96 % у 2009 р., частка газу знизилася з 8 % до 2 % (більше 1 % припадає на мазут). Динаміка видобутку вугілля енергетичних марок нестабільна: з 2006 р. по 2008 р. вона росла, у 2009 р. — зменшилася на 7 %, так як не весь видобуте вугілля був затребуваним. За січень-травень 2012 р. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року видобуток енергетичного вугілля скоротився ще на 2 %. Експлуатаційні запаси вугілля на електростанціях області, склавши на початок червня нинішнього року близько 1 млн т, зменшилися з початку року на 18 %.

Разом з тим за останній час дещо поліпилася якість вугілля. Середня зольність вугілля, що спалюється на ТЕС області, у 2011 р. склала 24,6 % проти 25 % у попередньому році, теплота згоряння твердого палива — 4883 Ккал / кг, проти 4765 Ккал / кг.

Проблему забезпечення електростанцій паливом посилює також зростання питомої витрати умовного палива на 1 кВт-год. відпущеної електроенергії. Склавши 391,6 грама, цей показник у цілому по області збільшився проти 2008 р. на 0,1 %. У порівнянні з 1995 р. він зріс на 3,9 %, а рівень 1990 р. перевищено на 9,2 %, що пов'язано як з недостатньою якістю вугілля, так і з зношеністю теплотехнічного та іншого обладнання [4].

Частка інвестицій в основний капітал електроенергетичного комплексу протягом ряду останніх років не перевищувала 2—3 % загальнообласних обсягів. В обсязі інвестицій, освоєних у 2011 р. у промисловості, питома вага електроенергетики склав 5,1 %. Річний обсяг інвестицій в основний капітал підприємств із виробництва та розподілення електроенергії склав 368,3 млн грн, що на 20 % менше в порівнянних цінах, ніж у 2010 р. (У 2010 р. проти 2009 р. інвестиції в основний капітал енергетичних підприємств області збільшилися на 38 %). На відміну від попередніх років, коли серед джерел фінансування мали місце бюджетні асигнування (у регіональну вітроенергетику), у 2010 р. інвестиційна діяльність здійснювалася в основному за рахунок власних коштів підприємств (99,4 %). Їх обсяг у 2011 р. склав 366,1 млн грн, що на 19,4 % менше в порівнянних цінах, ніж у 2010 р. [5].

Оскільки основним джерелом фінансування залишаються власні кошти підприємств з виробництва та розподілення електроенергії, можливості подальшого інвестування в визначальною мірою залежать від їхнього фінансового стану. У 2011 р. отриманий підприємствами з виробництва та розподілення електроенергії позитивний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування збільшився у порівнянні з 2010 р. на 45 % і досяг 1290,8 млн грн. При цьому 38 % підприємств отримали за 2011 р. прибуток у сумі 1333,9 млн грн, а 62 % — зазнали збитків на 43,1 млн грн. Рівень рентабельності операційної діяльності за 2011 р. склав 6,7 %. За I квартал 2012 р. отримано позитивний фінансовий результат у сумі 254,3 млн грн, що в півтора разу більше відповідного періоду минулого року, в той же час рівень рентабельності знизився до 4,2 % (у цілому по промисловості області рівень збитковості склав 2,2 %) [6].

При цьому, як і раніше погіршують фінансовий стан підприємств з виробництва та розподілення електроенергії взаємні неплатежі. Протягом I кварталу 2012 р. поточна дебіторська заборгованість збільшилася тут на 4,8 % і склала 5 млрд грн. Кредиторська заборгованість (без довгострокової) знизилася за цей період на 3,8 % і на 31 березня 2012 р. склала 8,5 млрд грн. Це більше дебіторської заборгованості в 1,7 разу.

Від фінансового стану підприємств залежить рівень доходів трудящих. У 2011 р. середньомісячна заробітна плата зайнятих на підприємствах області з виробництва та розподілення електроенергії склала 2880 грн і збільшилася в порівнянні з попереднім роком на 15,2 % (у цілому по промисловості — на 3,7 %). Рівень оплати праці в галузі на 19,3 % вище середнього рівня по промисловості і на 36,1 % вище середньообласного показника.

Ефективність електроенергетики в значній мірі залежить також від структури споживання електроенергії. Актуальна завдання — зниження енергоємності промисловості, яка поглинає понад 70 % усієї витрачається в області електроенергії (без втрат в електромережах загального користування).

У свою чергу, в промисловості понад третини електроенергії витрачається на відтворення самого паливно-енергетичного комплексу (13 % витрачається у виробництві і розподілі електроенергії і 23 % — у вугільній промисловості), 38 % — у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів. Питома вага легкої та харчової промисловості разом узятих становить 2 %.

Проблемою залишаються також значні втрати електроенергії при транспортуванні, хоча з 2004 р. позначилася стійка тенденція до їх зниження. У Донецькій області втрати в електромережах загального користування в 2011 р. склали 2,7 млрд кВт-годин, або 10 % загального споживання проти 6 % в 1990 р. (у розвинених країнах питома вага таких втрат не перевищує 4 %). Витрата електроенергії на технологічні потреби електростанцій (8—9 % загального виробітку) залишається протягом останніх років приблизно на одному рівні.

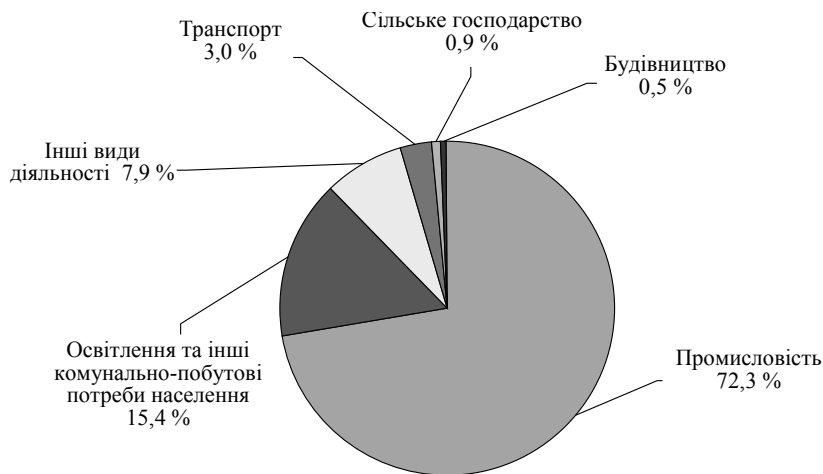

Рис. 2. Структура споживання електроенергії в Донецькій області за видами діяльності у 2011 році

Разом з тим в цілому по промисловості у 2011 р. спостерігалось збільшення питомих витрат електроенергії на виробництво продукції проти попереднього року. Перевитрата склала 25,2 млн кВт-годин, або 0,2 %. Зростання питомого електроспоживання допустило кожне п'яте промислове підприємство, в результаті чого перевитрачено 898,9 млн кВт-годин. Цієї кількості електроенергії достатньо для виробничих потреб сільського господарства протягом чотирьох років. При цьому більш ніж три чверті (690,6 млн кВт-годин) припадає на вугільну промисловість і металургійне виробництво, де збільшення питомих витрат електроенергії допустили відповідно 39 % і 43 % підприємств.

У сфері виробничо-технічної політики пропонується:

— кардинально змінити структуру і розробити раціональні паливно-енергетичні баланси країни з цілю значного зниження абсолютних розмірів та частки споживання природного газу з одночасним підвищенням обсягів і частки споживання вугілля як власного виробництва, так і обмежено імпортного;

— розробити напрями і забезпечити умови для переходу електроенергетики країни на шлях стійкого розвитку з рішенням проблем корінної перебудови структури генеруючих потужностей у бік забезпечення маневреності і стабільності частоти, поступового входження в енергетичний сектор Європейського Союзу із збільшенням експорту електроенергії, розвитку співпраці з Росією в енергетичній сфері, підвищення енергетичної і економічної ефективності технологічного обладнання і енергетичних підприємств, забезпечення вимог захисту навколишнього середовища від діяльності енергетичних об'єктів;

— визначити раціональні рівні розвитку атомної, теплової і гідроенергетики, виходячи з економічних критеріїв, умов функціонування об'єднаної електроенергетичної системи з урахуванням ризиків техногенних катастроф, розв'язати проблеми створення власного ядерного паливного циклу і централізованого зберігання радіоактивних відходів;

— радикально підвищити роль і створити умови для значного збільшення обсягів упровадження енергозберігаючих технологій у всіх галузях економіки і соціальної сфери країни шляхом забезпечення привабливого інвестиційного клімату, створення джерел фінансування енергозберігаючих заходів, впровадження системи стимулювання енергозбереження відповідно до критеріїв ефективності.

У сфері інвестиційної і фінансово-бюджетної політики пропонується:

— здійснити перебудову інвестиційної політики в паливно-енергетичній сфері, маючи на увазі необхідність значного збільшення обсягів капіталовкладень в галузях паливно-енергетичної сфери, підвищення їх інвестиційної привабливості, зокрема на основі вдосконалення нормативно-правової бази щодо угод про розділ продукції, концесійних угод, структурних перетворень, створення цільового інвестиційного фонду розвитку паливно-енергетичної сфери;

— забезпечити розробку активної державної інвестиційної політики з кредитування високоефективних проектів в паливно-енергетичній сфері, які використовують вітчизняну техніку і технології, з метою зниження залежності реалізації цих проектів від отримання кредитів;

— здійснити вивчення доцільності і масштабів залучення іноземних інвестицій в енергетику України з урахуванням економічних інтересів і національної безпеки;

— здійснити заходи по стимулюванню розвитку вітчизняного товаровиробника в паливно-енергетичній сфері.

Висновки: Актуальність, необхідність і перспективність досліджень виробничо-економічного потенціалу енергетичних підприємств регіону, особливо промислового, потребує подальших досліджень в цьому напрямку. Запропоновані заходи щодо підвищення потенціалу енергетичних підприємств дозволять підвищити енергетичну безпеку регіону.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є подальший розвиток напрямів посилення виробничо-економічного потенціалу енергетичних підприємств.

Література

1. Кушнірецька О. В. Енергоринок України: проблеми становлення та реформування / О. В. Кушнірецька // Регіональна економіка, 2009. — № 2. — С. 249—256.
2. Верстюк С. Энергетика Украины: на идеологическом перепутье / Верстюк, И. Полтавец // Энергетическая политика Украины. — 2004. — №4. — С. 7—11.
3. Беляев Л. С., Марченко О. В., Филиппов С. П. Энергетика мира как фактор устойчивого развития / Л. С. Беляев, О. В. Марченко, С. П. Филиппов // Энергия. — 2010. — №11. — С. 16—19.
4. Андрианов В. Мировая энергетика и энергетика России / В. Андрианов // Экономист. — 2009. — № 2. — С. 33—41.
5. Кузовкин А. Г. Потенциал энергосбережения / А. Г. Кузовкин // Экономист, 2009. — №5. — С. 16—24.
6. Чернишов В. М. Аналіз динаміки та структури споживання електричної енергії в Україні за 2009 рік / В. М. Черношов, В. Д. Плачинда, В.О. Комарова // Энергетика та електрифікація. — 2010. — № 6. — С. 4—6.
7. Гладій В. М. Енергетична безпека України / В. М. Гладій, Р. А. Іванух // Регіональна економіка. — 2001. — №4. — С. 7—12.
8. Микитенко В. В. Энергоэффективность промышленного производства / Монография. — К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2004. — 282 с.

Статтю подано до редакції 14.10.2012 р.

УДК 316.47:331

О.Ю. Руденко, аспірант ДонНУЕТ, м. Донецьк

КЛАСИЧНІ ТА РИНКОВІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

АНОТАЦІЯ: У статті визначено класичні та ринкові форми взаємодії в системі соціального партнерства на підставі розгляду основ економічної теорії та потреб ринкової економіки. Проаналізовано статистичні показники, що відображають взаємодію сторін соціального партнерства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: соціальне партнерство, класичні форми, ринкові форми, взаємодія, фінансування, заробітна плата, безробіття.

АННОТАЦИЯ: В статье определены классические и рыночные формы взаимодействия в системе социального партнерства на базе рассмотрения основ экономической теории и потребностей рыночной экономики. Проанализированы статистические показатели, отражающие взаимодействие сторон социального партнерства.